

Studio Kymppi esittää: Ristivetoa Kankkulassa. Radio- ja tv-viihteen seuran julkaisu, WSOY 1995.

Kirjan esittely: "Ristivetoa Kankkulassa kirjassa on menneiden aikojen historiikkia, taatusti epävirallista mutta varmasti hauskeempaa kuin virallinen. Siinä esiintyvät kymmenet tutut radioäänät ja tv-kasvot, naiset ja miehet, jotka ovat saaneet miljoonat ihmiset kokoontumaan vastaanottiensa ääreen."

Arvi Oinaala:

Jutunteossa

Kouluradio koulutti 60-luvulla itselleen ohjelma-avustajia ja sitä kautta alkoi minunkin radiosarkani. Niinpä vuonna 1967 sain tehtäväkseni valmistaa sinne ohjelmasarjan Suomalaisia saavutuksia, jossa haastattelin suomalaisia suurmiehiä. Sarjan jokainen osuus jäi mieleeni.

Kun soitin professori A. I. Virtaselle, hän ilokseni suostui haastateltavaksi — alustavasti tosin — joten asia voitiin merkitä ohjelmiin. Mutta yllättäen matkaan tuli mutka. Päivää ennen, kun minun piti lähteä Biokemialliseen tutkimuslaitokseen juttua tekemään, soittikin itse akateemikko ja sanoi:

— En minä voi ottaa teitä huomenna vastaan. Sillä katsokaapas, maaliskuun 5. päivänä 1953 minulla piti olla suora lähetys omalta alaltani. Mutta samana päivänä soitti ohjelmapäällikkö Jussi Koskiluoma minulle ja sanoi, että tänään kuoli Stalin. Minä tokaisin siihen, että luojan kiitos kuoli, jolloin Koskiluoma suuttui, löi nyrkkiä pöytään ja huusi:

"En minä ainoastaan sen takia soittanut, vaan minä soitin siksi, että on tullut ohjelman muutos. Ensin lausuu Hertta Kuusinen muistosanat Stalinista, ja sitten esittää näyttelijä Urho Somersalmi Stalinin lempirunoja ja vasta sen jälkeen on vuorossa teidän esityksenne."

— Silloin minä taas puolestani suutuin, löin nyrkkiä pöytään ja sanoin, että sen inkviisittorin muisto-ohjelmaan minä en kuitenkaan tule!

Tästä Koskiluoma suuttui kahta vertaa kauheammin, löi molemmat nyrkkinsä pöytään ja huusi, että tästä lähtien ei radio akateemikkoa tarvitse. — Enkä minä ole siitä vuodesta lähtien sanonut sanaakaan Suomen Yleisradiossa, joten en minä voi ottaa teitä huomenna vastaan.

Kuuntelin kauhuissani koko tämän pienoislunnon. Voiko tällaisen asian kertoa julkisesti syyksi ohjelman peruuntumiseen? Tulisesti mietin keinoa, miten saataisiin skandaali vältetyksi.

Koko puhelun ajan alitajunnassani pyöri ajatus: minkä kumman täkäläisen jutun minä olen tuosta Virtasesta kuullut, olisikohan siitä pelastajaksi. Sitten välähti. Kun akateemikon puhelinluento loppui, muutin ääneni mahdollisimman pehmeäksi ja hyvin nöyränä tokaisin:

— Voi kiltti professori, minun piti tulla teitä haastattelemaan täältä Lopelta Järventaustan koululta, jonka pihamaan happamuuden te kuuleman mukaan kävitte mittaamassa silloin, kun te riiasitte nykyistä vaimoanne tuossa koulun naapurissa Moisiohuvilassa.

— Ai, oletteko te Lopelta. No, tulkaa sitten, mutta sillä ehdolla, ettei Koskiluoma kuuntele sitä ohjelmaa.

Muut suomalaiset suurmiehet tässä sarjassani olivat presidentti Urho Kekkonen, professorit Yrjö Väisälä ja Matti Sulamaa ja kirjailija Väinö Linna. Linna oli muuten ainoa, jonka kanssa ei syntynyt haastattelua tehdessä mitään kommervenkeja.

— Tulkaa huomenna kello 12. Asia on sillä selvä.

Koska tein ohjelmaani Kouluradioon, katsoin sopivaksi kysyä kaikilta haastateltaviltani, miksi he itse olivat pikkupoikana kuvitelleet isona tulevansa. Yrjö Väisälä toivoi pääsevänsä tähtitornin vahtimestariksi voidakseen käyttää isona kaukoputkia. Väinö Linnan toiveammatti oli autonkuljettaja ja Matti Sulamaan salapoliisi. Urho Kekkonen taas muisteli, että pienestä pitäen hänen mielessään oli kajastellut kirjallinen ammatti.

A. I. Virtanen oli heistä ainoa, josta isona tuli juuri se, mistä pienenä haaveili: luonnontieteilijä.

Vuonna 1982 tuli kuluneeksi sata vuotta Lopen suuren pojan, monipuolisen taitajan Sakari Pälsin, syntymästä. Tapauksen vuoksi hänestä tietysti piti tehdä radio-ohjelma. Mielestäni sopivin päähaastateltava juttuun oli silloin Lopella asuva Pälsin suvun vanhin, maanviljelijä Lauri Pälsi.

Haastattelua tehdessäni hiukan arastelin hänen perin verkkaista puhetyyliään, pelkäsin kuulijan voivan jopa nukahtaa tähän hitaaseen hämäläiseen jutusteluun. Mutta kun hänen puheensa koko ajan sisälsi vahvaa ainutkertaista huumoria ja jo käytöstä unohtuneita murre sanoja, jatkoin ilomielin.

Kun sitten juttu oli hänen kohdaltaan valmis, annoin hänen kuunnella, mitä nauhalle oli tarruttunut, jos vaikka vielä olisi jotain lisättävääkin. Hän otti rennon kuunteluasennon, pani kätensä poskelle ja kuunteli:

— Ai, en minä sentään liian nopeasti puhukaan.

Kysyin häneltä, oliko hänen setänsä Sakari Pälsi yhtä hyvä jutun kertoja kuin oli niiden kirjoittaja. Lauri Pälsi vastasi:

— No kyllä siinä piti pistokkaita ottaa aamuun asti ennen kuin se tokeni. Ja vaikka se Saku oli viisas ja oppinut mies, niin yhäse asiassa se oli pirun tyhmä, se tykkäs vain kirkkaista juomista, ja minä taas kun olen jonkin ystävä, niin siinä sitä kumpikin asettu oman lähteensä ääreen.

Sakari Pälsi luontoihmisenä? Tähän kysymykseen sain seuraavan vastauksen:

— Juu, varsinkin se tykkäs yhäsestä mettäkoppelista (metsän keskellä oleva aukeama). Siellä se oli tottunut käymään silloin kun metot oli soitimella ja siellä se kävi sitteki vielä kun ei ollut enää soitimella ei metot eikä se itse.

— Oliko Sakari Pälsillä joitakin tasaisesti toistuvia tapoja, jatkoin kyselyäni.

— Aina kesäisin aamusella kun se oli syönyt viilins ja pannut panamahattuunsa päähänsä, se lähti kuuntelemaan linnunlaulua.

— Ai oliko hän sitten musikaalinenkin?

— No emmä tiedä, kyllä me Pälsit ollaan enimmäkseen semmottia tylsäkorvasia.

— Te kun olette maanviljelijä, hyödyttekö te koskaan oman ammattinne kannalta tästä nerokkaasta sedästäne?

— Kyllä vaan. Meillä tuli aina keväisin muijan kanssa riita siitä, koska voi mennä toukokuuhun. Niinpä kysyin Sakulta, mikä se oikea aika oikein on. Saku vastasi, että se on helppo asia. Menet keuhkolla kun lumi on sulanut pellonpäähän, vedät pöksyt kinttuun ja panet paljaan perseen pellonpintaan. Jos kestää istua, voit mennä toukokuuhun.

Tähän minä lisäsin, että kun tulin Lopelle opettajaksi, minua keväisin ihmetytti, kun emännät istuivat pellolla saran päässä ja isännät siinä vieressä kädet lanteilla.

— Mitäs se tarkoitti?

— Juu nääs, muijilla on herkempi nahka.

Ravustuksen alkaessa joskus 70-luvulla tein juttua tästä aiheesta radioon. Pyyntikaverikseni valitsin teatterineuvos Vilho Siivolan, jonka kanssa valmistauduin yölliselle retkellemme Loppijärvelle. Siivola väitti, että paras ravustuspaikka olisi hänen huvilansa läheisyydessä oleva Lemmetän niemi. Niinpä me sitten pyysimme alueen omistajalta kouluneuvoksetar Rachel Laineelta luvan tulla hänen rantaansa ravustamaan.

Paikan piti olla runsasta rapukantaa edustava, koskapa jo Sakari Pälsi maanmainioissa poikajutuissaan oli kertonut sen ja vastakkaisen rannan poukamien mahtavista saaliista. Meitä ei kuitenkaan onnistanut, vaan pyyntivälineemme pysyivät tyhjinä. Mutta juttua sen sijaan piti tulla, koska teimme myös radio-ohjelmaa. Niinpä kysyin teatterineuvokselta, eikö näiltä rannoilta ennen ole saatu ihan mahtavia saaliita. Ja Vilho Siivola alkoi jutustella ulkomuistista Pälsin poikajuttuja:

— Juu, kerrankin kun Sakari Pälsi oli Fallesmannin Arvon kanssa näillä seuduilla ravustamassa, pojat saivat niin paljon rapuja, että kessu tuli aivan täyteen, ja säkitkin puolilleen. Ja kun niitä sitten raahattiin kotiin, pojat olivat niin väsyneitä, että piti vähän väliä levähtää ja lopulta pienet ravustajat nukahtivat kirkkotien aholle, koska olivat niin kovasti väsyksissä.

— Ja mitä sitten, kysyin minä.

— Kesken sikeän unen Sakari heräsi, kun Arvo housut kintuissa huusi kamalasti: — Jukopliut se puree!

— Sakari huomasi, että kessu oli kaatunut ja ravut mönkineet mikä minnekin ja yksi Arvon housuihin: se puri poikaa kikkelistä ja sitten se vasta kipeetä tekikin kun Sakari otti ravun pois...

Tätä lähetystä kuunteli myös Lemmetän emäntä huvilallaan, kun tiesi ohjelman ulostuloajan. Rachel — kouluneuvoksetar — oli syntyjään umpiruotsinkielinen eikä ollut tutustunut Pälsin poikajuttuihin. Hän oli vain ihmetelty, että mitä se Vilho tarkotta, minun pitää kysyä Vilho heti kun minä tapa Vilho mitä hän tarkotta.

Heti aamulla oli tulossa myymäläauto viereiselle Syrjän pysähdyspaikalle. Sinne kokoontui sekä kyläläisiä että kesäasukkaita, jotka pienen aukion ympärille kaareen ryhmittyneinä odottivat autoa. Myös kouluneuvoksetarella oli asiaa myymäläautolle. Jo Aino Kallaksen kesäpaikan Syrjän nurkalta hän näki ilokseen, että Vilho Siivolakin oli odottamassa muitten joukossa. Juuri nyt on sopiva tilaisuus kysyä ratkaisua tuohon radion rapuohjelman ongelmaan. Niinpä hän jätti kassinsa talon nurkalle, kohotti kätensä ylös, unohti innoissaan koko ympärillä olevan suuren kuulijajoukon ja huusi:

— Vilho, Vilho vieläkö sinulla olla kikkeli jäljellä?

Syvä hiljaisuus laskeutui aukion ylle. Kaikkein hämmästynein oli teatterineuvos Siivola itse. Onneksi oli kysymys Kansallisteatterin mainiosta näyttelijästä, nopeasti hän kokosi itsensä, astui kohti kysyjää ja vastasi kovalla äänellä niin että kaikki sen varmasti kuulivat:

— Kyllä on, Rachel, ole rauhassa.